

Ahıska-Kazak Kardeşliği-II

VAR OLMA SAVAŞI

Fatima DEVRİŞEVA

Cambul vilayeti - Uzunağaç köyü, pancar toplamasında, 1975

“...Kırk günde buralara geldik. Çok kişi yollar da öldü. Buraya gelince de ölü sayısı arttı. Her dakika bir ölünün haberini alıyorduk. Etrafı çiğlikler sarmıştı. Hava çok soğuk, millet çıplak, aç, susuzdu. Herkes birbirine çaresizce bakıyordu. Gözlerdeki o umutsuzluk etrafı karartıyordu sanki. Hafiften karın yağışı koca bir milleti sanki yok etmeye, kapatmaya çalışıyordu...”

Bu sözler bir film veya romandan alınmış değildir. Bu düpedüz bir milletin yaşanmış acılı hikâyesidir; Ahıska Türklerin hikâyesi. Ne kadar anlatılırsa anlatılsın, ne kadar kaleme alınırsa alınsın, yaşamayanın, görmeyenin, çekmeyeninin anlaması çok zor. Her yazımda bunu bir daha hatırlatıp unutturmamaya gayret ediyorum. Çünkü geçmişini unutanın geleceği de olmaz. Zira Ahıska Türklerin geçmişi unutulacak gibi değildir.

Dergimizin 21. sayısında Kazakistan steplerine sürgün edilen Ahıskalılardan, onların dil konusunda zorluklardan ve bu konuda kendilerine Kazakların yardımından bahsetmiştik. Bu yazımda ise onların nasıl hayatta kalabildiklerini, ayakta durabildiklerini anlatmak istiyorum. Her ne kadar güçlü olursanız olun, kader bazen öyle bir oyun oynuyor ki öyle kalakalıyorsunuz tek başına, çaresiz, kimsesiz... Ve tek başına bu zorlukları aşamayacağınızı bilerek bir şey elinizden gelmiyor. Çünkü gücünüz yok, imkânınız yok, umudunuz yok. İşte Ahıskalılar soğuk bir

kara kış gününde böyle bir durumun ortasında buldular kendilerini; ana vatanlarından bin kilometre uzaklıkta, kimsesiz, çaresiz...

Sürgünü yaşamış büyüklerimizden birkaç kişinin sözleri aynen şöyledir: “İşte bele geldux Alma-Ata’ya. Çox zülümler gördux, çox çetinnux gördux biz. Hava çox savuxidi. Şennik çıplax. (Suliyev Xeyrullah Seyfioğlu).”

“Buraya geldux ki gene çox adam öldi. Çemkent’e otuz semya (aile) gelmişdi. O otuz semyadan dört tene qarı qalmışdi; gerisi hep qırıldı. Niya? Havasını qalduramadı. Bura çox savux idi. Yolda o qaten ölmedi nasıl ki burada öldi. Havayı, acıyı qalduramadiler. (İbişov Ziya Abitoğlu).”

“Qırx güne buralara yerleşdux. İstansiyaya getürdi, oradayken töktüler. O zaman geldiler se dirler, direktorlar, bölüşdiler kaç adam o köve, kaç adam bu köve. At arabalarınınin geldiler götürdiler. Götürdiler Qazaxların evlerine verdiler. Dediler ki yarısında gendiz, yarısında bunnar turacaxlar. (Recepova Ganime Veyselkızı).”

İhtiyarlarımızı her dinlediğimde, anlattıklarını her okuduğumda, o tablo canlı gibi gözlemin önünde duruyor. Düşünsenize, uzun bir yolculuktan sonra, perişan bir halde bilmediğin bir yere varıyorsun. İçinde bin bir soru ile karşı karşıya. Hayvan vagonlarının kapıları açılıyor ve sen, seni kör eden güneşin ışığından gözlerini yarım açıp etrafa bakınıyorsun. Neresi burası? Son durak mı? Bundan sonrası ne olacak? Derken, askerlerin emirleriyle vagonlardan itiliyorsun. Soğuktan, korkudan çenen tutulmuş, ailenden birilerini bulmaya çalışıyorsun... Önün step, ne dağ var ne orman. Her taraf senin gibi perişan ve bitkin insanlarla dolu. Soğuktan için geçmiş, gözlerinde korku... Düşünebiliyor musunuz? Yalın ayak karların üstünde duruyor ve sizin hayatınızla ilgili kararı bekliyorsunuz. Nasıl bir duygu? Nasıl bir acı? O an ne düşünülüyordu acaba? Yoksa beyin uyuşmuş vaziyette bunları düşünemez halde miydi dersiniz?

Kaskelen vilayeti - Çemolgan kolxozu, ot biçiminde, 1975.

Babaannemin bana dediği sözleri hiçbir zaman unutmam. Demişti ki: ‘Qızım, şimdiki haxlım o zaman olsaydı atılırdum saldatın (asker) üstüne; derdim, öldür beni vatanımda, ben bir yere giden değülüm...’ Ama o sadece on iki yaşındaydı, daha çocuktuktu. Emirlerle uymaktan başka bir yol kalmamıştı. Çünkü verdikleri sözlere inanmışlardı, söyledikleri yalanlara kanmışlardı. Yakında geri döneceğiz diye avunmuşlardı. “Bir iki aya kalmaz geri getüracayux sizi, gene evlerinize dönersiz dediler bize’ (Osmanova Südret Rasül kızı).”

Ne umutlar yok olmuştu, ne kaderler silinmişti...

Evet, geldiler Kazakistan’a, indirildiler vagonlardan ve Ahıska’dan sonra zoraki hayatla baş başa kaldılar. Her şey bitti derken var olma savaşının başındaydılar.

“Geldiler kolxoz direktörleri (kolxoz müdürleri), işçi başlıları, askerin böyügünen başladı şennigi Qazaxların evine bölmeye. (Osmanova Südret Rasülkızı).”

“Bizi Qazaxların evlerine böldiler. Bir-iki göz evde üç ev turiyerdi. Her bir gözde bir ev. Bizim turduğumuz evde üç gözidi, üç ev turiyerdi. (Aslanoğullarından Ceferinoğlu Sefer).”

“Geldux ki Qazaxstan’a, savux. Stansiyada (istasyon) endux, çox savux, bizim yerler sicaxidi. Arabalar geldi, arabalara bindürdiler. Babam ağladı, sızladı ki, kitaplarım da getdi, dünyamız da getdi, yerimiz de getdi. Geldux Qazaxstan’a, şükür Allah’ın böyüklüğüne. Kaskelen’den geldi arabalar, bizi götürdiler bir köve. Kövün adı Voroşilov idi. Evlere qoydiler. Burası eydür, ama gel ki yerimiz, yurdumuz hep axlımızdadur. (Osmanova Südret Rasülkızı).”

“İşte bele geldux Alma-Ata’ya. Orada bir yerden arabalar geldi, at araba geldi. Orada başladiler şennigi bölmeye. Sen oraya gedecan, sen buraya gedecan. Bizi ele tağıtdiler ki kimisinin eşi başxa yere getdi, gendisi başxa yere getdi. Çox zulümler gördux, çox çetinux gördux biz. (Suliyev Xeyrullah Seyfioğlu).”

Yerli halka sormadan, onların zaten fakir yaşmalarına bakmadan böldüler Ahıskalıları evlerine. İki odalı bir evde, bir oda ev sahibinin öbürü ise Ahıskalı bir aileye veriliyordu. Her evde en az 10-15 kişi kalıyordu. Kazaklar itiraz, isyan etmeden aldılar bizi evlerine. Kendileri acınacak hâldeyken, zor şartlara bakmadan kabul ettiler Tanrı misafiri gibi... Bu hakkı kendilerine hiçbir zaman ödeyemeyeceğiz, unutmayacağız da.

“Qazaxlar bize yardım etdi. Oni Allah’dan inkâr etmax olmaz. Etmek de verdiler, urba da verdiler. Biz birez meyve getürdux, o meyveyi urbaya değışdix. Ben bir tene cevüzi bir çift valenkaya (kışlık çizme) değışdim (gülümsüyor). Bir de bir eski papax aldım. (Aslanoğullarından Ceferinoğlu Sefer).”

“İstansiya Çemolgan’a ki geldux, kolxozlardan araba geldi bize, öküz arabasi. Arabaya toldurdiler, üstümüze keçe örttiler; çox savuxidi, oninen geldux buraya, bir Qazağın evine. Bir qari, iki uşağı var; o qarının da qocasi esgerdedür. Oninen barabar etmegimiz de bir, çayımız da bir, yiyacax içecağımız da bir oldi. Uç can o, iki can da biz. (İbişov Ziya Abitoğlu).”

Her zorluğu beraber aştılar, bir lokma ekmeği paylaştılar, bir yorganın altında uyudular. Bugün biz varsak onların sayesinde varız denilebilir. Bize omuz veren, elini uzatan Kazak kardeşlerimize ne kadar teşekkür edersek azdır. Şimdiki çağın insanları biraz farklı düşünür, bu bir gerçektir. Zaman değişimiyle fikirler de değişir, insanlar da. Ama o zor günlerde kimse itirazda bulunmadı. Öyle hakları yoktu dersiniz, mecburdular dersiniz, ama ben çok köy dolaştım, onlarca dede ninelerimizle konuştum, bir kişi dahi bana bu konuda tersini söylemedi. Aksine, o zor günleri anlattıkları zaman gözleri doluyor, yüzleri gülümsüyordu.

“Bize qucax açan Qazax qardaşlarımızın haqqını veramazux.” diyenler çoktu.

“Bizi getürdiler, böldiler Qazaxların evlerine. Onnarın iki göz evi varsa bir gözde gendileri, bir gözi boşaldıp bize verdiler. İki üç yıl ele qaldux. Para filan almiyerdiler. Baxmaya bize ey baxıyerdiler. Yalan söylenmez, Qazaxlar ey baxdiler. (Asratov Nida Ridvanoğlu).”

“Qazaxlarinen ele yaşıyerdux ki, Quran haqqı-çün, bir ev kimi. O ki çay qoyardı, inek sağardı, aburada Rıspekin anası varıdı, diyerdi ki kudağiler gelseze, barabar çay içax. Diyerdim ayıpdur apa, koyşı (boş ver), ayıbın kurusun, kayaktaki ayıb (ne ayıbı), kel diyerdi. Ele tatlıydux. Aşındı şennik birez zenginleşti, birbirini tanımiyer. (Recepova Ganime Veyselkızı).”

“Qazaxstan’ıma gelende ben on iki yaşındaydım. Buraya gelende artux altmış bir yılına getdi, kızım can. Buraya ki geldux, qomşularımız hep Qazax idi, başxa millet yox idi. Ey Qazaxlarıdı, hep evvelki şennigiydi. Remetlux anam diyerdi ki, oğul bunnar ey şennigimiş, müslümandurlar. (Osmanova Südret Rasülkızı).”

Bir seneye yakın beraber yaşadılar. İyi kötü günleri paylaştılar. Beraber güldüler beraber ağladılar. Kışın arkasından bahar geldi. Steplere kır çiçekleri, Ahıskalılardan kalbine umut getirdi.

“O qışın, baharaçan Qazaxların evlerinde qaldux. Odun yoğıdı bizde. Kemiş, saman yaxıyerdux. İdara yox. Qazaxlar bize kepek veriyerdiler, ayran veriyerdiler. Oninen bahara çıxdux, sora da işde अगरот (bostan) ekdux, talla ekdux lazut. Usul usul cana geldux.(Aslanoğullarından Ceferinoğlu Sefer).”

Devlet tarafından verilen bir toprak parçasına ev yaptılar, bostan, bahçe ektiler. Yavaş yavaş ayağa kalkmayı başardılar. Kolxoz, sovhozlardaki tarla işlerinde çok sayıda Ahıskalı çalışıyordu.

“Ele işlerde hep bizim halk işliyerdi, Qazax işlemiyerdi. Qazax dedi ki, sizi Allah nereden getürdi? Ne yağış görıyerdux ne de qarnımız toyıyerdi. A biz geldux, Allah’ın rahmeti yağdı, taxıl da oldı, işledux da qarnımız da toydı. (İbişov Ziya Abitoğlu).”

“Kolxozda önce hep bizim halk çalışurdi. Sora yavaştan Qazaxlar da girmişti bu kolxoz işine. Yetmişli yıllardan sora hep barabar tallalarda işledux. Kolxozun baxcasında alma döşürdux, otları biçdux. (Osmanova Südret Rasülkızı).”

Dil ve kültür alışverişi oldu. Dede ninelerimizden, ana babamızdan çoğu Kazakça ana dili gibi konuşur. Tanıdığım çok sayıda Kazak ise Ahıska Türkçesi konuşur. Dostluklar, arkadaşlıklar yeşerdi.

“Qazaxlarinen çox eyidux. Hele de eledür. Doxsan yaşıma ki geldim oğullarım bene büyük toy etdiler. O toya çağırdım Qazax arxadaşlarımı. Selsovet (köy kurulu) böyüğünü, direktori (müdür), akim (veli) karyı çağırdım. Bene iki çapan getürmişlerdi... Aşındı, hangi qarilerinen ki işliyerdux burada, ceyil (gençlik) vaxdımızda, hep si nene oldiler. Uzaxdan görende gelıyer, boynuma sarılıyerler ki biz senden bir kötlux görmedux, eşitmedux. Hele Qazaxlarinen birux. Çox eyux. Ne o beni incitmiş ne de ben oni incitmiştim. (İbişov Ziya Abitoğlu).”

Kendi ailem de buna oldukça iyi bir örnektir. Kazak komşularımızla dede nine, anne babalar ve biz, çocuklar, nesilden nesile, arkadaşlığımızı sürdürmekteyiz. Bayramları ve cenazeleri el birliğiyle beraber yapardık; birbirimize her zaman yardım edip desteklerdik.

Günümüzde dünyanın dört bir yanına dağılan Ahıskalılar, farklı milletlerle yaşamaktadırlar. Orta Asya ve Rusya’dan ta Amerika’ya kadar... Dileğim o ki, Allah sadece iyi niyetli, temiz insanları, toplumları karşımıza çıkartsın. Zaman ve insanlar değişebilir ama insanlık her daim var olsun.

O zor günlerimizde bize omuz veren Kazak kardeşlerimize buradan bir daha teşekkür ederek saygılarımı sunmak isterim.

Kazakistan - Candasov köyü, Nevruz Bayramı kutlamasında, 2000.